

Ján Figel' : Slovensko v zjednotenej Európe

Odznelo dňa 29. mája 2014 v Primaciálnom paláci v Bratislave na slávnostnom podujatí k 10. výročiu vstupu Slovenska do Európskej únie, spojenom s prezentáciou knihy "Konrad Adenauer" od Hansa-Petra Schwarza, ktorá vyšla v slovenskom preklade Juraja Alnera vo vydavateľstve Hlbiny.

Keď som bol prvým slovenským eurokomisárom, v mojej kancelárii v budove Berlaymont, sídle EK, visel portrét K. Adenauera a R. Schumana. Keď prídete do pracovne predsedu KDH na návštevu - a ja vás pozývam - nájdete tam portréty osobností rôznych národov, ale veriacich a inšpirujúcich lídrov, ktorí menili seba, svoje krajiny a svet k lepšiemu – k životu v slobode a zodpovednosti. Sú tam portréty Adenauera, Schumana, De Gasperiho, Reagana, Thatcherovej, ale aj F. J. Straussa, H. Burjanovej, J. Luxa a A. Neuwirtha. Slúžiaci líder inšpiruje svojou víziou a presvedčením a svojimi postojmi slúži spoločnému dobru a verejnému záujmu. Táto služba dobrej veci je svedectvom a pozvaním k spolupráci na dobrom diele. Aj keď je to namáhavé, často nepochopené a atakované neprajníkmi, je to zmysluplné a produktívne úsilie. K najpresvedčivejším slúžiacim lídrom spomedzi mnohých patrí zakladateľ CDU a veľký kancelár zjednoteného Nemecka Konrad Adenauer. Z dôvodu mimoriadnej úcty a aktuálnosti spomeniem v týchto výnimočných dňoch ešte jednu osobnosť, ktorá inšpirovala a formovala nielen mňa a moju rodinu, ale aj Slovensko a svet - proroka novej Európy, protagonistu európskeho zjednotenia, sv. Jána Pavla II.

Kresťanská demokracia a projekt jednotnej Európy spolu bytostne súvisia. Kresťanská demokracia vzniká a rastie zo stretnutia viery a rozumu pri riešení spoločenských záležitostí, teda politiky. Pretože úspešne zahájiť proces zmierenia, spolupráce a integrácie Nemecka a Francúzska len päť rokov po krvavej vojne, ktorá bola „revanšom“ za predchádzajúce vojny, si vyžadovalo nielen odvahu a rozvahu, ale aj vieru v dôstojnosť každej osoby s jej nescudziteľnými a neodňateľnými právami a v univerzálne, základné hodnoty. Koľko percent ľudí takto zmýšľalo a konalo v Nemecku v r. 1949, keď sa Adenauer stal kancelárom? Ubezpečujem vás, že to bola menšina. Koľko percent ľudí takto zmýšľala a koná dnes na Slovensku? Som presvedčený, že menšina, výrazná menšina. Ale nebuďme zneistení: tvorivé menšiny menili a formovali dejiny. Kvasu býva veľa a stačí na výrobu potrebného cesta a každodenného chleba. Nebojme sa, ak nás nie sú milióny či väčšina, ale buďme tvoriví v politike, verní v hodnotách a vzťahoch a vytrvalí v službe dobrej veci.

Dobrou vecou je aj európska integrácia Slovenska. Adenauerovsky povedané, dôstojné miesto Slovenska v spoločnej Európe bolo kedysi snom niekoľkých, neskôr túžbou mnohých. Dnes je nevyhnutnosťou pre všetkých. A tieto slová potvrdili ďalšie procesy. Jediné doteraz platné referendum sa týkalo práve vstupu SK do EÚ.

Pripomíname si 10. výročie vstupu Slovenskej republiky do EÚ. Keďže sa ma táto téma dotýka osobne, dovoľte mi, aby som trocha priblížil toto obdobie. Za úspech považujem integračný proces tak na strane predstupovej, ako aj povstupovej.

Na predstupovej strane je dôležité pripomenúť, že práve kresťanskí demokrati boli aktívnymi v zápase o slobodu, o občianske a náboženské práva, o návrat do Európy po páde komunizmu. Predseda KDH Ján Čarnogurský bol posledným politickým väzňom. Naše hnutie prišlo s myšlienkou slovenskej hviezdičky a stoličky - na európskej vlajke a pri európskom stole. Na začiatku roku 1990 bolo veľmi ťažké predstaviť si takúto budúcnosť. Vníмали sme to ako najlepšiu cestu pre emancipáciu Slovenska a pre rovnocenné postavenie dvoch bratských národov Československa v slobodnej a zjednotenej Európe. Bola to vízia, z ktorej sa zrodila túžba a ktorá sa následne stala nevyhnutnosťou.

Aj táto túžba nás motivovala v zápase s mečiarizmom, s hrubým zneužívaním moci a bezohľadným porušovaním Ústavy a zákonov. Presne pred 18 rokmi sa stal obeťou štátneho teroru mladý človek Róbert Remiáš. Aj toto patrí do slovenského príbehu na ceste dejinami. Kolega, kresťanský demokrat Mikuláš Dzurinda viedol Slovenskú demokratickú koalíciu, ktorú sme vytvorili ako odpoveď na nedemokratickú politiku a deformovaný volebný zákon. Bola to úspešná koalícia, zrealizovala slovenský návrat k demokracii, právnomu štátu a k medzinárodnej dôveryhodnosti - zrealizovala náš definitívny návrat do Európy. Prijal som v nej úlohu hlavného vyjednávača SR pre vstup do EÚ. Po summite EÚ v Nice v decembri 2000 som navrhol vytvoriť Národný konvent o európskej budúcnosti SK. Tento bol v r. 2001 založený ako v prvej kandidátskej krajine. Aj dnes slúži obnovený NK ako fórum pre dialóg o našej európskej politike a o fungovaní Únie. Až do decembra 2002 v Kodani som viedol rokovania s Úniou. Trvali takmer tri roky. K tomu sa pridružilo zastupovanie SK vlády a neskoršie parlamentu na rokovaniach Konventu o budúcnosti EÚ, ktorého cieľom bola reforma zmlúv a inštitúcií rozširujúcej sa Únie. A do októbra 2002, po Pražský summit NATO som viedol politické rokovania a prípravu na vstup do Severoatlantickej Aliancie. Bolo to náročné, ale úspešné obdobie. Stalo sa súčasťou reality a našej novej histórie. Potvrzuje, že SK môže byť úspešnou krajinou - v regióne a vo svete. Potrebujeme k tomu väčšinové odhodlanie, vernosť a vytrvalosť na ceste k perspektívnemu cieľu.

Dnes som bol v Budapešti na medzinárodnej konferencii - stretnutí bývalých hlavných vyjednávačov krajín V4. Bolo to stretnutie ľudí, ktorý veľa urobili pre spoločný vstup a pre úspech našich krajín. A SK je pri tom, je v centre. Presne pred 10 rokmi som mal rozlúčkový prejav v NR SR, vzdal som sa mandátu a odišiel do Bruselu do kolégia Romana Prodiho. Zasadol som na slovenskú stoličku pri európskom stole ako prvý eurokomisár.

Pavol Hrušovský, predseda parlamentu a KDH, doniesol slovenskú vlajku do Štrasburgu, kde 1. mája 2004 bola spolu s Poľskou, Českou, Maďarskou a ďalšími zavesená na stožiar, za účasti Lecha Walesu – nositeľa odkazu revolúcie a lídra Solidarności. My sme pri tom boli osobne ako partneri, priatelia a spolupracovníci na európskom diele.

Pri vstupe a po vstupe boli už konkrétne rokovania o tom, ako preniesť slovenské záujmy do spoločného priestoru. Výsledky z rokovaní pretavené do Prístupovej zmluvy boli porovnateľné, ba v niektorých oblastiach lepšie ako našich susedov. A pripomínam, že sme meškali v negociačnom procese dva roky. Každý iný scenár, než spoločný vstup - naraz, by bol horší a Slovensko by poškodil.

Slovensko napredovalo aj po vstupe v integračnom úsilí. Stalo sa súčasťou Schengenu so zrušením kontrol na hraniciach a súčasťou eurozóny. Euromince s dvojkřížom, Bratislavským hradom a s tatranským Kriváňom kolujú v Európe a vo svete. Sú posolstvom nášho duchovného, kultúrneho a prírodného dedičstva a bohatstva. Našich visehradských susedov prijatie Eura ešte len

čaká. Tentoraz naše skúsenosti sú cenné pre susedov. Pretože - na rozdiel od nich - sme v jadre európskej integrácie.

Neviem, či čas plynie rýchlejšie alebo je hustejší vývoj, ale pripomínam pre pamäť a pre povzbudenie: Pred 25 rokmi sme boli v tvrdom komunistickom Československom režime (porovnateľný s východonemeckým), pred necelými 20 rokmi samostatné Slovensko označovali za čiernu dieru v strede Európy, pred 10 rokmi sme patrili k pozitívnym prekvapeniam a príkladom transformácie a integrácie krajiny do euroatlantických štruktúr. Dnes je Slovensko svorníkom v kooperujúcom regióne. Kým pred sto rokmi a v následnom "storočí vlkov" (Osip Mandelštam) naši otcovia a matky žili v **regióne stretu**, dnes žijeme v **regióne stredu**.

Napriek všetkým peripetiám a problémom je objektívnu skutočnosťou, že SK po vstupe do EÚ zažíva najúspešnejšie obdobie svojich dejín - z hľadiska slobody, bezpečnosti a prosperity. Zvýšila sa naša konkurencieschopnosť, nastalo rýchlejšie zavádzanie nových technológií, uvoľnil sa pohyb tovaru, služieb, kapitálu, občanov. Vďaka tomu 136 tisíc Slovákov pracuje v zahraničí. Výkonnosť nášho hospodárstva sa zvýšila za 10 rokov z úrovne vyše 50% na takmer 76% priemeru EÚ, rástla najrýchlejšie medzi štátmi V4.

Dôveryhodnosť SR pre investorov stúpila výrazne - priemerná doba splatnosti úverov poskytnutých SR sa zvýšila z 2 na 5,5 roka. Priemerné náklady na správu štátneho dlhu klesli z 6 % na 3,5% p.a.

Takmer 80 % verejných investícií je u nás financovaných z rozpočtu EÚ. A až 85% exportu smeruje do krajín EÚ. Je to vitálne prepojenie, ktoré potrebujeme rozvíjať ako vzájomne výhodné, a ako našu silu, nie ako závislosť a zraniteľnosť.

Čo treba zvlášť zlepšiť je cielenejšie formovanie politik Únie. Treba tiež zlepšiť fungovanie štátnej správy v európskom kontexte. A efektívnejšie využívať eurofondy. To znamená menej korupcie a byrokracie, viac férovej súťaživosti a účinnejší boj s korupciou. Odporúčam vláde čo najviac prekonať a eliminovať dotačné schémy a čím viac rozvinúť udržateľné a spravodlivé obrátkové/revolvingové fondy so zvýhodnenými až nulovými úrokmi pre podporu rozvoja v rozmanitých sektoroch verejnej sféry.

Veľa zmien sa stalo súčasťou našich životov a my sme účastní nových vzťahov a súčasťou nových štruktúr. Za toto desaťročie Slovensko aj národy Európskeho spoločenstva prešli mnohými zmenami. Stáli sme pred otázkou **konštitučnej resp. zmluvnej krízy**. Vzišla z toho ako riešenie nová, reformná Lisabonská zmluva. Otriasla nami **ekonomická a finančná kríza**. Výsledkom je ESM, fiškálny pakt a rodiaca sa banková únia. Dnes spoločne čelíme i **závažným otázkam bezpečnosti**. Na Ukrajine, najväčšej susednej krajine, sa odohráva konflikt s použitím sily a porušovaním medzinárodného práva, s anexiou územia zo strany Ruskej federácie. Mier a perspektíva je tam, kde dominuje právo nad silou, nie naopak. To je rozdiel medzi Európou 21. a 20. storočia. Sila má slúžiť právu a spravodlivosti - to je odkaz Adenauera, Schumana, Neuwirtha, to je odkaz humanizmu. Sila nadradená spravodlivosti, právo ako slúžka moci - to je odkaz totality a imperiálnej politiky.

Konrad Adenauer na adresu zjednocujúcej sa Európy sa v roku 1957 v Bruseli počas jednej z Grandes Conférences Catholiques vyslovil takto: „Európska integrácia by nemala byť zvieracou kazajkou pre národy Európy, ale mala by byť ich spoločnou oporou, spoločnou podporou pre zdravý, individuálny rozvoj každého z nich.“ Môžeme si všimnúť, že to nie je primárne ekonomický argument, ale skôr politický a kultúrny.

Ako politik som i dnes predovšetkým euro-realistom. Naše postoje sa stávajú realitou, či už z hľadiska európskych alebo regionálnych vzťahov. Konštruktívny, kritický, ale zároveň proeurópsky

postoj - to dnešná doba potrebuje. Integrácia je odpoveďou na vojnovú minulosť Európy, na konflikt na Balkáne, ale aj na globalizujúci sa svet, ktorý prináša väčšie ekonomické tlaky. V minulosti aj dnes hovoríme NIE budovaniu európskeho superštátu. Ak takýto trend bude narastať, bude paradoxne oslabovať akcieschopnosť a dôveryhodnosť únie. Únia má totiž byť dobre zorganizovaným spoločenstvom, ktoré na základe spoločných hodnôt a záujmov slúži svojim členským štátom a občanom. Nie je nad nimi, nemá ich ovládať. Európa nie je atraktívna, keď ukladá a diktuje, ale keď pozýva k spolupráci, ponúka riešenia a chráni slabších. (*Europe proposing, not imposing.*)

Dnes v Európskej únii sa profiluje silno kultúrno-etická téma: zápas o postavenie a chápanie ľudskej osoby a rodiny. Pre nás je SILNÁ RODINA spätá s dôrazom na tri oblasti: životná úroveň, zamestnanosť a kresťanské, univerzálne hodnoty. Aj preto je dôležité, aby EP a Komisia rešpektovali suverenitu členských krajín v oblasti rodinného práva. Európska únia sa dá charakterizovať mottom „zjednotenie v rozmanitosti“. Rozmanitosť nemôže byť problémom - je štrukturálnym, stavebným prvkom. Rozmanitosť jazyková, kultúrna alebo náboženská je definíciou, nie problémom Európy. Preto symboly a prirodzené spoločenstvá, ktoré to potvrdzujú a rozvíjajú, majú byť rešpektované. Napríklad križe v talianskych školách bol prípad, ku ktorému sa veľmi korektne, na podnet KDH, vyjadril v roku 2009 aj náš parlament a potvrdil dôležitosť kultúrneho a národného dedičstva jednotlivých krajín pre celé spoločenstvo.

Už tu vo voľbách do EP sa občanom ponúkajú dve rozdielne cesty. Výsledok volieb bude odpoveďou na zásadnú otázku: či chceme EÚ, ktorá sa bude sústreďovať na novú ideológiu, oslabovanie rodiny a kresťanských hodnôt, alebo EÚ, ktorej hlavnými prioritami budú životná úroveň, zamestnanosť a silné rodiny. Nepotrebujeme centralizáciu, ale subsidiarizáciu Únie. Subsidiarita - to je označenie zodpovednej, usporiadanej slobody.

Európa bude taká, akou ju bude chcieť mať väčšina z nás. Aj preto je dôležité, aby sme sa pre ňu angažovali, zaujímali sa, išli voliť. Ľahostajnosť nepomáha nikomu a ničomu. Ľahostajnosť škodí. Odpoveďou nie sú však ani extrémizmus, populizmus či antipolitika. Ak Európa zostane verná základom a koreňom, na ktorých vyrastala, zvládne potrebné výzvy a rozhodnutia. Nebude problémom, ale bude riešením. A bude naďalej atraktívnym spoločenstvom demokratických štátov a ich slobodných občanov.

Ďakujem KAS za každoročné európske fórum, od roku 1998. Prináša spoluprácu medzi kresťanskými demokratmi, ale aj našimi krajinami.

Som vďačný KAS za vydavateľstvu Hlbiny a prekladateľovi J. Alnerovi za preklad knihy Dr. Schwarza do slovenčiny. Pomôže lepšie pochopiť odkaz veľkej osobnosti K. Adenauera aj slovenským občanom, najmä mládeži. Pochopiť princípy a odhodlanie, ktoré podporovali dôstojnosť každej ľudskej osoby ako cieľ, kritérium a východisko politiky. Prijatť sociálne trhové hospodárstvo ako vyváženú cestu medzi socializmom na jednej a kapitalizmom na strane druhej. A vnímať európske zjednotenie ako nevyhnutnosť nielen vzhľadom na konfliktnú minulosť, ale aj na globalizáciu prebiehajúcu vo svete.